

Eläinten terveyden valvonta 2024

329/00.01.02.00.01/2025

Ruokaviraston raportti
Hyväksymispäivä 12.6.2025

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Hyväksyjä	Sirpa Kiviruusu
Esittelijä	Miia Kauremaa
Lisätietoja	Miia Kauremaa

Sisällysluettelo

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	5
2.1	<i>Kansallinen eläintautien valvontajärjestelmä.....</i>	5
2.1.1	<i>Merkittävimmät todetut eläintautitapaukset 2024.....</i>	6
2.2	<i>Vuosittaiset eläintautien seuranta- ja valvontaohjelmat.....</i>	7
2.3	<i>Keinollinen lisääminen.....</i>	14
2.4	<i>Eläinrokotteiden laadunvalvonta</i>	14
2.5	<i>Laboratoriot</i>	15
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	15
3.1	<i>Todetut puutteet ja niiden yleisyys</i>	15
3.2	<i>Puutteiden analyysi</i>	16
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	17
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	17
5.1	<i>Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen.....</i>	17
5.2	<i>Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen</i>	18
5.3	<i>Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet</i>	19
6	VALVONNAN RESURSSIT	19
7	MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	19

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Maamme eläintautitilanne oli edeltäviin vuosiin nähden selkeästi parempi, eikä vakavia a-c luokan tauteja tai muita torjuttavia eläintauteja todettu tuotantoeläimillä vuonna 2024. Suomen koti- ja tuotantoeläinten terveyden tasoa voikin edelleen pitää hyvänä ja eläintaudit ja niihin liittyvät riskit ovat hallinnassa. Suomi pysyi vapaana strategisesti tärkeistä eläintaukeista, kuten raivotaudista, naudan tarttuvasta leukoosista, IBR- ja BVD-tartunnoista, sikojen PRRS-taudista ja *Echinococcus multilocularis* -loisesta. Kaakkoisella Ahvenanmaalla vuonna 2021 todetun IHN-epidemian rajoitukset voitiin purkaa ja alueen vapaa asema palautettiin. Vuonna 2022 Eckerössä todetun IHN -taudin vuoksi aloitettu seurantaohjelma jatkui myös suunnitellusti. Lakisääteisesti vastustettavia vesieläinten tauteja ei todettu vuonna 2024 lainkaan. Korkeapatogeenista lintuinfluenssaa todettiin vuonna 2024 Suomessa yksi tapaus luonnonvaraisessa linnussa, kun tammikuussa Helsingistä löytyneessä kanahaukassa todettiin H5N1-tyyppin korkeapatogeeninen lintuinfluenssa. Vuoden 2023 turkistarhojen lintuinfluenssaepidemian takia vuonna 2024 toteutettiin turkistarhojen aktiivinen lintuinfluenssaseuranta ja tarhojen lakisääteinen tautisuojausten valvonta. Seuranta ja tautisuojaustarkastukset veivät runsaasti eläinterveysviranomaisten resursseja erityisesti niillä alueilla, joissa sijaitsee paljon turkistarhoja. Turkistarhojen tautisuojausvaatimusten noudattamisen valvonta toteutui erinomaisesti, kun 261 turkistarhaa 264 tarhasta tarkastettiin (99 %). Puutteita todettiin n. 31 % tarkastuksista.

Uusia salmonellatapauksia todettiin naudoissa, sioissa ja siipikarjassa 29 tapausta, mikä on suunnilleen samaa luokkaa kuin edellisenä vuonna (31 tapausta). Salmonellatapausten määrä on viime vuosina vaihdellut reilusta kahdestakymmenestä vajaaseen viiteenkymmeneen, ja tapausten kokonaismäärä on aiempaan verraten nousut erityisesti naudoilla, mutta jossain määrin myös sioilla. Vuonna 2024 nautojen ja sikojen tapauksia oli kuitenkin hieman edellisvuosia vähemmän, kun taas siipikarjalla todettiin poikkeuksellisen monta tapausta. Salmonellatapausten määrän lisääntymisen takia taudin torjuntaa on viime vuosina pyritty tehostamaan. Nautojen, sikojen ja siipikarjan salmonellaa vastustetaan lainsäädännön nojalla, ja salmonellan esiintyvyys kansallisen ohjelman mukaisissa seurantakohteissa säilyi myös vuonna 2024 pääsääntöisesti tavoitteessa, alle 1 % tasolla. Poikkeuksena olivat *Gallus gallus* -lajin (broilerit ja munintakanat) munivat emoparvet, joissa salmonellaa todettiin 1,4 % tutkituista parvista.

Eläintautilain (76/2021) 11 § mukainen pakollinen zoonosivalvonta ja 13 § mukainen vapaaehtoinen terveysvalvonta eivät toteutuneet täysin. Eläintautivalvonnan toteumassa on paljon vaihtelua eri ohjelmien ja eri alueiden välillä, toteumat ovat kuitenkin samaa suuruusluokkaa kuin aiemmin. Aluehallintovirastot arvioivat eläintautivalvonnan huonomman toteutumisen johtuvan yleisimmin resurssivajeesta. Resurssipula vaikuttaa myös tietojen saamiseen ketjun kaikissa osissa, raportteja ei ehditä tehdä tai toimittaa ketjussa eteenpäin, joten kaikkea tietoa tehdystä valvonnasta ei välttämättä edes saada ja arvioita on vaikea tehdä. Sähköinen järjestelmä, johon valvontakäynnit ja niihin liittyvät tiedot kirjattaisiin, parantaisi toteuman arvion luotettavuutta, nyt laskelmat pohjaavat pitkälti sähköpostien pohjalta ylläpidettäviin taulukoihin. Eläinten terveyden valvonnassa havaitut puutteet ovat aika samankaltaisia vuodesta toiseen, ne ovat yksittäisiä eikä riskitaso ole korkea.

Aluehallintovirastojen toiminnallisen tehokkuuden mittarina seurataan todettujen tai epäiltyjen eläintautitapausten edellyttämien hallintopäätöksien ja selvityksien toteutumista, päätöksistä ja selvityksistä tulisi olla 100 % tehtynä yhden viikon kuluessa. Aluehallintoviraston raporttien pohjalta tavoitteeseen päästiin. Alueellisten eläintautien valmiussuunnitelmien tulisi

olla ajan tasalla (tavoite 100 %), tavoitteeseen ei päästy kaikkien aluehallintovirastojen alueilla. Kaikkien lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien tapausten eteenpäin leviämisen estämisessä onnistuttiin.

Afrikkalaisen sikaruton (*African Swine Fever*, ASF) leviäminen maailmalla ylläpitää taudin uhkaa suomalaiselle sianlihantuotannolle ja vaatii jatkuvia torjuntatoimia. Toimenpiteissä on ainakin toistaiseksi onnistuttu, sillä afrikkalaista sikaruttoa ei ole koskaan todettu Suomessa. Vuonna 2023 tauti levisi Ruotsiin, joka onnistui tehokkaiden taudintorjuntatoimien ansiosta vapautumaan taudista syksyllä 2024. Afrikkalaista sikaruttoa esiintyy sekä Venäjällä että useassa Euroopan maassa, Baltian maat mukaan lukien. Tautiin varautumista jatkettiin ja Ruokavirasto muun muassa osallistui Suomen Sikayrittäjät ry:n järjestämän ASF-valmiusharjoituksen suunnitteluun ja toteutukseen. Luonnonvaraisia villisikoja on tutkittu maassamme afrikkalaisen sikaruton varalta jo vuodesta 2010. Näytteitä kuolleista tai metsästetyistä villisioista saatiin Ruokavirastoon tutkittavaksi vuonna 2024 samaa suuruusluokkaa kuin edellisvuosina, yhteensä 984 eläimestä.

Vuonna 2024 ajankohtaiseksi tautiuhaksi palasi sinikielitauti eli bluetongue, joka on polttiaisten (*Culicoides spp.*) levittämä märehtijöiden virustauti. Suomessa tautia ei koskaan todettu ja meillä on virallinen vapaa asema sinikielitaudin tartunnasta. Sinikielitauti on EU:n lainsäädännössä luokiteltu C-luokan taudiksi. Syksyllä 2023 sinikielitaudin serotyyppi 3 alkoi levitä erittäin nopeasti Hollannissa, ja tautia todettiin myös Belgiassa, Saksassa ja Iso-Britanniassa. Taudin leviäminen alkoi uudestaan kesällä 2024, jolloin se levisi laajasti Euroopan alueella, myös Tanskaan, Ruotsiin ja Norjaan. On mahdollista, että tauti jatkaa leviämistään kesällä 2025 ja leviää myös Suomeen. Sinikielitauti aiheutti Euroopan alueella epidemian edellisen kerran vuosina 2006–2007, jolloin serotyyppi 8 levisi laajalti myös Pohjois-Eurooppaan.

Viranomaisten sekä eri toimialajärjestöjen välisen yhteistyön arvioitiin toimivan pääsääntöisesti hyvin. Ruokavirasto teki tiivistä yhteistyötä mm. aluehallintovirastojen, ELY-keskusten, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Tullin, Luonnonvarakeskuksen (LUKE), Metsähallituksen ja Suomen Riistakeskuksen, riistanhoitoyhdistysten, Suomen Kalankasvattajaliiton, Suomen mehiläishoitajain Liiton ja Paliskuntain yhdistyksen kanssa tärkeimpien eläintautien ja zoonoosien torjumiseksi.

Eläintautiseurannan- ja valvonnan suunnittelussa kiinnitettiin edelleen huomiota riskiperusteisuuteen ja suunnitelmallisuutta pyrittiin kehittämään valvonnan ja tutkimuksen asiantuntijoiden yhteistyöllä. Vuonna 2024 resursseja kohdennettiin turkiseläinten lintuinfluenssaseurantaan ja turkistarhojen tautisuojausasetuksen toimeenpanoon. Resurssien puitteissa jatkettiin tehostetusti myös afrikkalaisen sikaruton ja salmonellan torjuntaa.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

2.1 Kansallinen eläintautien valvontajärjestelmä

Eläintautivalvontaa tehdään aina eläinlääkärin asiakaskäynnin yhteydessä. Jokainen eläinlääkäri on eläintautilain (76/2021) 20 § nojalla velvollinen ilmoittamaan kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle tiettyjen eläintautien epäilystä tai esiintymisestä alueellaan, joko välittömästi tai kuukausittain. Myös eläimistä vastaava toimija tai muu henkilö, joka osallistuu esimerkiksi eläinten kuljetukseen tai teurastukseen, on velvollinen ilmoittamaan virkaeläinlääkärille eläintautiepäilystä eläintautilain 19 § mukaisesti. Lisäksi tiettyjen eläintautien osalta toteutetaan vuosittaisia taudin esiintymisen seuranta- tai valvontaohjelmia.

Lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilytapauksissa eläinterveysviranomaisen on viivytyksettä tutkittava eläin ja otettava siitä tarvittavat näytteet. Aluehallintoviraston tulee

eläintautilain mukaan tehdä päätös siitä, onko kyseessä viranomaisen eläintautiepäily, jolloin pitopaikalle annetaan tarvittaessa hallintopäätös toimenpiteistä ja rajoituksista taudin leviämisen estämiseksi. Pitopaikoista voidaan ottaa näyttöä myös eläintaudin poissulkemiseksi ilman eläinterveysviranomaisen eläintautiepäilyä. Joissakin tapauksissa voidaan toisaalta eläintauti todeta suoraan laboratoriotutkimuksin, esimerkiksi seurantanäytteiden tutkimuksista, ilman edeltävää kliinistä epäilyvaihetta.

Eläintautitapausten ja epidemioiden hallintaan kehitetyn ELTE-järjestelmän eläintautien hallinnan osuus on täysimittaisessa käytössä maaeläimillä. Vuonna 2024 virkaeläinlääkärit ovat kirjanneet ELTEen 188 eläintautiepäilyä tai -tapausta. Vuonna 2023 virkaeläinlääkärit kirjasivat ELTEen 401 eläintautiepäilyä tai -tapausta, vuonna 2022 kirjattiin 220 ja vuonna 2021 kirjattiin 82. Järjestelmään kirjataan sekä pidettyjen eläinten että luonnonvaraisten eläinten eläintautiepäilyt ja -tapaukset, pitopaikoittain ja löytöpaikoittain. Eläintautiepäilyn ja todetun eläintaudin leviämisen estämiseksi tehtyjä aluehallintoviraston hallintopäätöksiä kirjattiin vuonna 2024 ELTE-järjestelmään 54 kappaletta. Vuonna 2023 hallintopäätöksiä kirjattiin 148, vuonna 2022 39 ja vuonna 2021 23 kappaletta, vuonna 2021 osa päätöksistä kirjattiin vielä vanhaan ELITE-järjestelmään. Vuoden 2023 epäilyjen ja hallintopäätösten isompi määrä kuvastaa turkistarhojen lintuinfluenssaepidemiatilannetta.

Aluehallintovirastot toimittavat koosteen eläinlääkäreiltä saamistaan ilmoitettavia eläintauteja koskevista raporteista Ruokavirastoon kuukausittain. Kuukausi-ilmoituksista tehdyt koosteet julkaistaan vuosittain Ruokaviraston verkkosivuilla. Lampaiden ja vuohien raportoitujen orf-tartuntojen lukumäärä on viime vuosina vakiintunut, tautia raportoitiin vuonna 2024 10 pitopaikassa, viimeisten viiden vuoden aikana tapausten määrä on samaa suuruusluokkaa. Ruokaviraston tutkimuksissa orf todettiin 7 lammastilalla (vuonna 2023 9 lammastilalla), näytteitä tutkittiin vuoden aikana 11 tilalta (vuonna 2023 21 tilalta). Vuonna 2024 Ruokavirastoon ilmoitettiin 12 koirien leptospiroositapausta eri puolilta eteläistä ja keskistä Suomea. Kaikki tapaukset ovat elo-marraskuulta ja ainakin osa tartunnoista on taustatietojen perusteella kotoperäisiä. Aiempina vuosina koirien tapauksia on ilmoitettu 0–3 tapausta/vuosi, joten tapauksia oli viime vuonna jonkin verran aiempaa enemmän.

Ilmoitusten pohjalta arvioituna muiden eläintautien osalta esiintyminen oli vuonna 2024 samaa suuruusluokkaa kuin edeltävinä vuosina. Kuukausi-ilmoitusten toimittamisen toteutumisessa on valitettavasti jatkuvasti puutteita ja osa kunnaneläinlääkäreistä ei lähetä kuukausi-ilmoituksia aluehallintovirastoon, aluehallintoviraston ohjauksesta huolimatta. Kaikkiin eläintautien ilmoittamisessa havaittuihin puutteisiin pyritään vaikuttamaan ohjeistuksella.

Ruokavirasto laatii eläintautitilanteesta ja eläintautien seurannan tuloksista vuosittaisen Eläntaudit Suomessa –raportin, jossa Ruokavirastossa tehtyjen eläintautitutkimusten määrät ja seurannan tulokset sekä eläintautitilanne on kuvattu tätä raporttia yksityiskohtaisemmin. Eläintauteja tutkitaan myös muissa laboratorioissa kuin Ruokavirastossa, joten eläinlääkärien ilmoittamien todettujen eläintautitapausten määrät voivat poiketa Ruokavirastossa todettujen tapausten määrästä. Ilmoitettavien eläintautien esiintymiseen ei liity lakisääteisiä viranomaistoimia pitopaikassa, ellei kyseessä ole ammattimaista eläinten myyntiä, näytteille asettamista tai harrastustoimintaa harjoittava eläinten pitopaikka, jossa on todettu zoonoosi.

2.1.1 Merkittävimmät todetut eläintautitapaukset 2024

Maamme eläintautitilanne oli edeltäviin vuosiin nähden selkeästi parempi, eikä a-c luokan tautia tai muita torjuttavia eläintauteja todettu tuotantoeläimillä vuonna 2024. Suomen koti- ja tuotantoeläinten terveyden tasoa voi edelleen pitää hyvänä. Kaakkoisella Ahvenanmaalla vuonna 2021 todetun IHN-epidemian rajoitukset purettiin ja alueen vapaa asema palautettiin. Eckerössä vuonna 2022 todetun tartunnan vuoksi aloitettu seurantaohjelma jatkui suunnitel-

lusti. Lakisääteisesti vastustettavia vesieläinten tauteja ei todettu lainkaan. Korkeapatogeenista lintuinfluenssaa (H5N1) todettiin vuonna 2024 Suomessa yksi tapaus luonnonvaraisessa linnussa.

2.2 Vuosittaiset eläintautien seuranta- ja valvontaohjelmat

Eläintautien seuranta- ja valvontaohjelmia toteutetaan lainsäädäntöön perustuen ja Ruokaviraston vuosittain laatiman erillisen seurantasuunnitelman mukaisesti. Valvontaa toteutetaan elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman ja siihen sisältyvän eläinlääkintähuoltolain edellyttämän eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa ja eläinlääkäripalveluja koskevan valtakunnallisen suunnitelman (EHO) mukaisesti. Useiden eläintautien osalta seuranta perustuu EU-lainsäädäntöön, joko niin, että ohjelmaa toteutetaan koko EU:n alueella (esimerkiksi lintuinfluenssaseuranta), tai Suomelle myönnetyn erityisaseman, kuten taudista vapaan aseman säilyttämiseksi (esimerkiksi nautojen bruselloosi tai sikojen Aujeszkyin tauti) tai palauttamiseksi (esimerkiksi kalojen IHN-taudin seurantaohjelma). Lisäksi passiivista eläintautitilanteen seurantaa tehdään muun muassa eläinlääkärrien tilakäynneillä, ja kuolinsyyntä selvitykseen tai muusta syystä Ruokavirastoon lähetettyjen näytteiden tutkimuksilla.

Osa eläintautiseurannan näytteistä pyydetään teurastamoilta, joissa näytteenotosta vastaa viime kädessä Ruokaviraston virkaeläinlääkäri, ja osa pyydetään tankkimaitonäytteinä meijereiltä. Silloin kun näytteenotto edellyttää käyntiä pitopaikassa, kunnaneläinlääkäri käy ottamassa näytteet. Tällöin aluehallintovirasto (lääkineläinlääkäri) ohjaa ja valvoo näytteenoton toteutumista toimialueellaan, ja ohjaa tarvittaessa näytteenoton muuhun pitopaikkaan. Seurantanäytteitä kerätään myös luonnonvaraisista eläimistä, tällöin metsästäjät ja kalastajat ovat tärkeässä roolissa näytteiden lähettämisessä.

Eläintautiseurannan tulokset julkaistaan vuosittain Eläintaudit Suomessa – vuosiraportissa. Eläintautiseurannan tavoitteet ovat täyttyneet kokonaisuutena hyvin, mukaan lukien eläintautien varhainen havaitseminen ja sen myötä taudintorjuntatoimien viivytyksetön aloittaminen, ja toisaalta tautivapauksien osoittaminen, palauttaminen ja säilyttäminen.

Tämän raportin tiedot eläinten terveyden valvonnan toteutumisesta koostetaan aluehallintovirastojen tekemistä alueellisista toteumatiedoista ja raporteista.

Salmonellavalvonta

Pakollisen salmonellavalvonnan piiriin kuuluvat nautoja sperman keräysasemalle toimittavat pitopaikat, raakamaitoa tuottavat nautojen pitopaikat, toisiin pitopaikkoihin luovutettavaksi tarkoitettuja uudistuseläimiä tuottavat sikojen pitopaikat ja sekä nautojen että sikojen pitopaikat, joissa on sperman keräysaseman toimintaan liittyvä karanteenitila, sekä broilereiden, kanojen ja kalkkunoiden kaikki tuotantoketjun vaiheet.

Uusia salmonellatapauksia todettiin naudoissa, sioissa ja siipikarjassa 29 tapausta, mikä on samaa luokkaa kuin edellisenä vuotena, jolloin uusia tapauksia todettiin 31. Salmonellatapausten määrä on viime vuosina vaihdellut reilusta kahdestakymmenestä vajaaseen viiteenkymmeneen. Tapausten kokonaismäärä on aiempaan verraten nousut erityisesti naudoilla, mutta jossain määrin myös sioilla, joskin vuonna 2024 näillä eläinlajeilla todettiin vähemmän tapauksia edellisiin vuosiin verrattuna. Nautojen, sikojen ja siipikarjan salmonellaa vastustetaan lainsäädännön nojalla, ja salmonellan esiintyvyys kansallisen ohjelman mukaisissa seurantakohteissa säilyi myös vuonna 2024 pääsääntöisesti tavoitteessa, alle 1 % tasolla. Poikkeuksena olivat *Gallus gallus* -lajin (broilerit ja munintakanat) munivat emoparvet, joissa salmonellaa todettiin 1,4 % tutkituista parvista. Koska salmonellatapausten määrä on vaikuttanut lisääntyneen jo jonkin aikaa, taudin torjuntaa on pyritty tehostamaan. Salmonellaepäilytapausten viranomaisnäytteenotto tehdään valtion varoin, samoin kuin taudin leviämisen estämiseksi annetun päätöksen kumoamiseen tähtäävä näytteenotto tilan saneeraustoimien jälkeen, tai poikkeusluvan myöntämiseksi eläinten siirtoon. Tarvittavista saneeraustoimista vastaa toimija.

Nautojen salmonellavalvonta on osa Suomen kansallista salmonellavalvontaohjelmaa, ja salmonellatartunta naudoilla on luokiteltu eläintautilainsäädännössä valvottavaksi eläintaudiksi. Suomessa salmonellan esiintyvyys naudoilla on perinteisesti ollut hyvin vähäistä, mutta vuodesta 2018 alkaen salmonellatapauksia on todettu nautatiloilla selvästi aiempaa enemmän; vajaasta kahdestakymmenestä noin kolmeenkymmeneen tapaukseen vuosittain. Lisääntyneistä tapausmääristä huolimatta esiintyvyys on pysynyt salmonellavalvontaohjelman asettussa tavoitteessa, eli alle 1 % teurastetuista naudoista sekä säännöllisen näytteenoton piirissä olevista nautaryhmistä. Vuonna 2024 uusia salmonellatartuntoja todettiin kaikkiaan 13 nautojen pitopaikassa, mikä on vähemmän kuin edellisinä vuosina todettiin (20 nautojen pitopaikkaa vuonna 2023, 23 vuonna 2022 ja 25 vuonna 2021). Pitopaikoista neljä oli lypsykarjan pitopaikkoja, viisi emolehmäkarjan pitopaikkoja, kolme vasikkakasvattamoa sekä yksi lihanautakasvattamo.

Nautojen pitopaikoissa vuoden aikana havaituissa uusissa salmonellatapauksissa todettiin kaikkiaan vain kolmea eri salmonellan serotyyppiä, mikä on selvästi vähemmän kuin yleensä todetaan. *Salmonella* Typhimurium on tyypillisesti yksi yleisimmistä naudoilla todettavista serotyypeistä, ja vuonna 2024 serotyyppi olikin yleisin löydös, sillä se löydettiin kahdeksassa pitopaikassa. Näistä kolme oli lypsykarjoja, kaksi emolehmiä ja kolme lihanautakasvattamoa (vasikka- tai loppukasvattamoa). Todetuista *S. Typhimurium* -kannoista yksikään ei ollut usealle antibiootille resistenttiä tyyppiä, eikä monofaasista kantaa. Myös *Salmonella* Enteritidis on yleinen serotyyppi nautatilojen salmonellalöydöksissä, ja sitä todettiin vuonna 2024 sitä kolmesta eri pitopaikasta; yhdestä vasikkakasvattamosta sekä kahdesta eläinsiirtojen välityksellä toisiinsa yhteydessä olleista emolehmien pitopaikasta, joista toisesta löytyi myös serotyyppiä *Salmonella* Konstanz. Tämän lisäksi *S. Konstanz* todettiin kahdessa muussa pitopaikassa, näistä toinen oli lypsykarja ja toinen emolehmätila. Teurastamoilla otetuista nautojen imusolmukenäytteistä todettiin vuoden 2024 aikana *S. Enteritidis*, mutta kyseisen naudan lähtötilalla toteutetussa näytteenotossa salmonellaa ei kuitenkaan löydetty. Myös *S. Typhimurium* todettiin teurastamon imusolmukenäytteenotossa, mutta kyseisen naudan lähtötilan näytteenotossa ei tätä serotyyppiä todettu, sen sijaan kyseisestä pitopaikasta löydettiin serotyypit Enteritidis ja Konstanz.

Aiempien vuosien tapaan nautojen salmonellatartunnat todettiin yleisimmin eläintenpitäjien teettämässä omavalvontatutkimuksissa, ja 10 pitopaikan tartunnat todettiin tätä kautta. Kahden pitopaikan tartunnat todettiin viranomaisten toteuttamassa kontaktinäytteenotossa, ja yhden tartunta löytyi viranomaisen järjestämässä näytteenotossa, joka tehtiin pitopaikasta lähtöisin olevan naudan imusolmukenäytetuloksen perusteella.

Sikojen salmonellavalvonta on osa Suomen kansallista salmonellaohjelmaa, ja sikojen salmonellatartunnat on luokiteltu eläintautilainsäädännössä valvottavaksi eläintaudiksi. Salmonellan esiintyvyys sioissa on pitkään ollut Suomessa hyvin matala, ja pysynyt salmonellavalvontaohjelman asettussa tavoitteessa, alle 1 % teurastetuista emakoista ja lihasioista sekä säännöllisen näytteenoton piirissä olevista sikaryhmistä. Vuoden 2024 aikana uusia salmonellatartuntoja todettiin vain kolmessa sikojen pitopaikassa. Salmonellatapauksen vuosittainen määrä sioilla on vaihdellut melko paljon (6 pitopaikkaa vuonna 2023, 2 vuonna 2022, 12 vuonna 2021 ja 3 vuonna 2020). Keskimääräisesti tapausmäärä vaikuttaa hieman lisääntyneen aiempaan verrattuna (2017–2024 keskimäärin 6-7 tapaus/vuosi ja 2010-2016 keskimäärin 2-3 tapaus/vuosi).

Vuoden aikana sikojen pitopaikoissa todetuista uusista salmonellatapauksista todettiin ainoastaan serotyyppiä *Salmonella* Uganda. Yksi tartunnoista todettiin toimijan omavalvontanäytteenotossa porsaiden välikasvattamossa, kyseisessä välikasvattamossa on todettu samaa serotyyppiä aikaisemminkin. Viranomaisen järjestämässä kontaktitutkimuksissa tartunta löytyi myös yhdestä lihasikalasta, johon välikasvattamosta oli siirretty porsaita. Myöhemmin *S.*

Uganda -tartunta löytyi myös toisesta lihasikalasta, jonne välikasvattamosta oli siirretty poikkeusluvalla porsaita karanteeniin, tartunta löytyi viranomaisen näytteenotossa rajoittavien määräysten kumoamiseksi. Uusien salmonellatapauksen lisäksi aiemmin salmonellapositiviseksi todettujen sikaloiden saneerauksen aikana otetuissa näytteissä todettiin serotyyppiä Typhimurium yhdessä sikalassa, sekä Uganda kahdessa sikalassa. Näistä toisessa todettiin saneerauksen päättymisen ja taudin leviämisen estämiseksi annetun päätöksen kumoamisen jälkeen loppuvuodesta samaa serotyyppiä uudelleen. Lisäksi teurastamon imusolmukenäytteenotoissa todettiin *S. Typhimurium* kahdesta lihasiasta, sekä *S. Enteritidis* yhdestä emakosta, mutta eläinten alkuperäpitopaikoissa viranomaisen toteuttamassa näytteenotossa ei todettu salmonellaa.

Vuonna 2022 voimaan tulleen asetusmuutoksen mukaisesti sikojen salmonellatapauksissa omistaja voi hakea Ruokavirastolta päätöstä sikojen lopettamiseksi salmonellan hävittämiseksi pitopaikasta. Vuoden 2024 aikana Ruokavirastoon ei saapunut yhtään hakemusta sikojen lopettamiseksi salmonellan takia.

Siipikarjan lakisääteinen salmonellavalvontaohjelma kattaa broilerien, kalkkunoiden ja munintakanoiden kaikki ikäpolvet. Salmonellan esiintyvyys on matala ja on pysynyt tavoitteessa, alle yhdessä prosentissa, vuonna 2024 poikkeuksena olivat *Gallus gallus* -lajin (broilerit ja munintakanat) munivat emoparvet, joissa salmonellaa todettiin 1,4 prosentissa tutkituista parvista. Salmonellaa todettiin vuonna 2024 yhteensä 13 siipikarjan pitopaikassa (viidessä pitopaikassa 2023). Broilerintuotannossa todettiin harvinainen rikkivetynegatiivinen *S. Typhimurium* yhdessä broileriemojen pitopaikassa, kahdessa broileriemoparvessa. Samankaltainen *S. Typhimurium* todettiin myös kuudessa tuotantopolven broilerien pitopaikassa, yhteensä kahdeksassa broileriparvessa. Lisäksi yhdessä tuotantopolven broilerien pitopaikassa yhdessä broileriparvessa todettiin *S. Agona*. Tuotantopolven munintakanoissa todettiin *S. Typhimurium* yhdessä munivassa parvessa yhdessä pitopaikassa. Lisäksi salmonellaa todettiin neljässä pienimuotoisen toiminnan pitopaikassa, joista yhdessä oli kaksi salmonellapositivista parvea. Kolmessa pitopaikassa todettiin *S. Typhimurium* ja yhdessä pitopaikassa *S. Bareilly*. Kalkkunoissa ei todettu salmonellaa vuonna 2024.

Taulukko 2. Lainsäädännöllä vastustettavat uudet salmonellatapaukset nautojen, sikojen ja siipikarjan pitopaikoissa

Eläinlaji	Todettu pitopaikoissa, kpl	Serotyyppi
Nauta	13	<i>Salmonella</i> Enteritidis (3), <i>S. Typhimurium</i> (8) <i>S. Konstanz</i> (3) (Yhdessä em. pitopaikassa sekä <i>S. Typhimurium</i> että <i>S. Konstanz</i>)
Sika	3	<i>S. Uganda</i> (3)
Siipikarja	13	<i>S. Typhimurium</i> (11), <i>S. Agona</i> (1), <i>S. Bareilly</i> (1)
Yhteensä	29	

Siipikarjan pakollinen salmonellavalvonta

Siipikarjan pakollinen salmonellavalvonta kattaa broilerien, kalkkunoiden ja munintakanoiden kaikki ikäpolvet sekä hautomot. Valvonnan piiriin kuuluvia pitopaikkoja on vajaa 900. Siipikarjan salmonellan viranomaisvalvonnan toteuma vaihteli AVI:n raporttien mukaan alueittain seuraavasti: Etelä-Suomi 100 % (38 valvontakäyntiä/suunnitelma 38 valvontakäyntiä), Lounais-Suomi 69 % (357/514 käyntiä), Länsi- ja Sisä-Suomi 87 % (191/220 käyntiä), Itä-Suomi 90 % (19/21 käyntiä), Pohjois-Suomi 80 % (4/5 käyntiä), Lappi 100 % (2/2 käyntiä). Koko maan osalta siipikarjan salmonellan viranomaisvalvonta toteutui valitettavasti vain osittain, 76 % (72 % vuonna 2023, 88 % vuonna 2022, 80 % vuonna 2021 ja 87 % vuonna 2020). Toteuma on vaihdellut vuosittain, mutta on samaa luokkaa kuin edellisinä vuosina. Arviointia vaikeuttaa kuitenkin se, että kunnista ei erinäisistä syistä (sijaiset, kiire, inhimillinen unohdus) johtuen

toimiteta kaikkia valvontakäyntien raportteja aluehallintovirastoihin. Myös vuonna 2024 valvonnan kattavuus on todennäköisesti suurempi, koska osa siipikarjatiheän alueen tarkastuskertomuksista on todennäköisesti jäänyt toimittamatta aluehallintovirastoon, sillä aluehallintovirastossa ei ollut resursseja muistuttaa tarkastuskertomusten lähettämisestä. Manuaalinen toimintatapa on altis virheille raportoinnin eri vaiheissa.

Siipikarjan pakollisen salmonellavalvonnan kokonaiskattavuutta on vaikea arvioida myös siitä syystä, että erityisesti pienet toimijat eivät ole välttämättä viranomaisen tiedossa, ja jäävät täten valvonnan ja arvioinnin ulkopuolelle. Siipikarjalle ei ole olemassa sellaista rekisteriä, josta salmonellavalvontaan kuuluvien siipikarjatilojen perusjoukko olisi luotettavasti saatavilla. Aluehallintovirastoissa onkin pidettävä erillistä omaa kirjanpitoa pitopaikoista, valvonnan ohjaamiseksi ja toteutumien arvioimiseksi. Toteutumattomien tarkastusten osasyynä on edelleen myös se, että kunnan virkaeläinlääkärit saattavat odottaa yhteydenottoa toimijan taholta ja jos sellaista ei kuulu, jää käynti mahdollisesti suorittamatta. Toteutumattomien tarkastusten syynä ei ainakaan kaikilla alueilla vaikuttaisi olevan resurssivaje tai se ei ole tullut esille.

Valvotuista kohteista yhdeksässä raportoitiin esiintyvän vaatimusten vastaisuuksia. Kolmeen kohteeseen kohdistettiin hallinnollisia toimia, muiden toimijoiden havaittuihin puutteisiin reagoitiin neuvonnalla. Vuonna 2023 vaatimuksen vastaisuuksia todettiin 15 valvontakohteessa, vuonna 2022 13 ja vuonna 2021 17 valvontakohteessa. Tarkastuspöytäkirjojen perusteella tarkastuksissa ei havaittu suuria tai vakavia puutteita. Yleisin huomautettava asia oli, että valvovalle viranomaiselle ei ollut ilmoitettu saapuvia tai saapuneita parvia. Salmonellanäytteiden ottamisessa oli esiintynyt myös jonkin verran (pieniä) viiveitä, puutteita on todettu myös kirjanpidossa ja tautisuojauksessa. Puutteita havaittiin erityisesti pienimuotoisilla toimijoilla. Tarkastuspöytäkirjojen kattavaa analyysia ei kuitenkaan ehditä kaikissa tapauksissa tehdä, joten johtopäätökset eivät välttämättä ole täysin luotettavia.

Lampaiden ja vuohien scrapieseuranta

Seuranta toteutetaan tutkimalla raatojenkeräilyalueella yli 18 kuukauden ikäiset kuolleet ja lopetetut lampaat ja vuohet scrapien varalta, näytteet otetaan 1. luokan sivutuotteiden käsittelylaitoksessa.

Lisäksi niiden tilojen, jotka sijaitsevat keräilyalueen ulkopuolella ja joissa on vähintään 50 uuhua tai kuttua, tulee lähettää tutkittavaksi vähintään yksi vuoden aikana kuollut tai lopetettu yli 18 kuukauden eläin. Vuonna 2023 lähetettiin 29 näytettä 25 keräilyalueen ulkopuolisesta pitopaikasta, määrä on pysynyt suunnilleen samana viime vuodet, sillä vuonna 2024 näytteitä lähetettiin 22 pitopaikasta, vuonna 2022 23 pitopaikasta, ja vuonna 2021 26 pitopaikasta. Toteuma näytteiden lähettämisessä on kuitenkin melko vaatimaton, sillä tyypillisesti vain noin neljäsosa pitopaikoista, jotka eläinrekisterin perusteella kuuluvat seurantaan, lähettää vuosittain näytteen; vuoden 2024 toteuma oli 30 %. Tarkasteltaessa viimeistä kolmea vuotta (2022–2024), vain noin 65 % seurantaan kuuluvista tiloista on lähettänyt näytteen vähintään yhtenä seurantavuonna.

Teurastamoissa otetaan lisäksi näytteet kaikista niistä yli 18 kuukauden ikäisistä lampaista ja vuohista, joissa havaitaan merkkejä näivettymisestä tai hermostollisia oireita tai jotka on häteaturastettu.

Vuonna 2024 klassista scrapieta ei todettu. Epätyypillistä scrapieta todettiin kolmella lammas-tilalla.

Lampaiden ja vuohien maedi-visna- ja CAE-terveysvalvonta

Pienten märehtijöiden lentivirus -seuranta (lampaan maedi-visna (MV) ja vuohen CAE) toteutetaan vapaaehtoisen terveysvalvonnan avulla. Kuten aiempinakin vuosina, eniten terveysvalvontaan kuuluvia toimijoita oli Länsi- ja Sisä-Suomen alueella, 44. Koko maassa terveysvalvontaan kuului vuoden lopussa 129 toimijaa, määrä on suunnilleen sama kuin edellisenä vuotena (131). Vuonna 2022 terveysvalvontaan kuului 157 toimijaa, mutta vuonna 2018 terveysvalvontaan kuului vielä 222 eläintenpitäjää, joten ohjelmasta on viime vuosina eronnut merkittävä

määrä toimijoita. Ahvenanmaan tiedot puuttuvat. Terveysvalvontakäynnit toteutuivat eri aluehallintovirastojen toimialueilla vaihtelevasti, 67–100-prosenttisesti. Koko mannermaan osalta maedi-visna –terveysvalvonnan pitopaikkakäynnit toteutuivat 92 % eli samalla tasolla kuin muutamana edellisenä vuotena (93 % vuonna 2023, 91 % vuonna 2022), mikä taas on jonkin verran paremmin kuin joinakin aiempina vuosina (82 % vuonna 2021 ja 86 % 2020). Maedi-visna/CAE-terveysvalvonnan näytteitä tutkittiin vuoden 2024 aikana 36 eri pitopaikasta, yhteensä 1522 näytettä (vuonna 2023 50 pitopaikkaa, vuonna 2022 54 pitopaikkaa, vuonna 2021 53 tilaa ja vuonna 2020 53 tilaa), maedi-visna/CAE-tautia ei todettu.

Afrikkalaisen sikaruton (ASF) vastustaminen

Afrikkalainen sikarutto on vaarallinen sikojen kuumetauti, jota ei ole koskaan todettu Suomessa. Tauti on lähtöisin Afrikasta. Vuodesta 1978 tautia (genotyyppi I) on esiintynyt Italian Sardiniasa. Vuonna 2007 tauti (genotyyppi II) levisi Georgiaan, todennäköisesti Afrikasta tulleen laivan ruokajätteen mukana. Sen jälkeen ASF on levinnyt mm. Venäjälle, Ukraina ja Valko-Venäjälle. Vuonna 2014 tauti levisi Liettuaan, Latviaan, Puolaan ja Viroon. Tämän jälkeen tautia on todettu myös Moldovassa, Tšekissä, Romaniassa, Unkarissa, Bulgariassa, Belgiassa, Serbiassa, Slovakiassa, Saksassa, Kreikassa, Italian mantereella ja Pohjois-Makedoniassa. Vuonna 2023 tauti levisi Kreikkaan, Kroatiaan, Bosnia-Hertsegovina, Kosovoon ja Ruotsiin. Manner-Euroopassa esiintyy afrikkalaisen sikaruton genotyyppiä II. Vuonna 2023 genotyyppi II levisi myös Italian Sardiniaan, jossa on nyt sekä genotyyppi I että II aiheuttamaa tartuntaa. Tšekki vapautui taudista virallisesti 2019, mutta vuonna 2022 tauti levisi sinne uudestaan. Belgia vapautui taudista virallisesti vuonna 2020, Ruotsi vapautui taudista 2024.

Tartuntojen hävittäminen villisioista on osoittautunut vaikeaksi ja tauti on levinnyt niiden mukana uusille alueille ja tuotantosikaloihin. Viruksen merkittävänä leviämistapana on siirtymien ihmisten toiminnan johdosta, viruksella saastuneen lihan tai muiden tuotteiden välityksellä. Jatkuvana uhkana on, että afrikkalainen sikarutto leviää Suomeen aiheuttaen vakavia taloudellisia tappioita viennin pysähtymisen ja taudin saneeraamisen takia.

Vuodesta 2018 alkaen on Ruokavirastossa (ja edeltäjässä Evirassa) pystytty toteuttamaan ASF torjuntaa lisäresurssein. Tautivastustuksen painopistettä on kohdistettu erityisesti tiedottamiseen ja viestintään eri tahoille, tautitorjunnan ohjeistukseen sekä villisikoja koskevaan toimintasuunnitelmaan ja ohjeisiin. Yhteistyötä ASF-vastustuksessa jatkettiin vuonna 2024 eri sidosryhmien ja viranomaisten kanssa. Yhteistyötä tehtiin mm. Riistakeskuksen, Suomen Metsästäjäliiton ja Suomen Sikayrittäjien kanssa. Metsästäjiä koulutettiin ja tiedotettiin villisikojen metsästyksessä ja ASF-riskistä yhteistyössä Suomen Sikayrittäjien ASF-hankkeen kanssa.

Luonnonvaraisia villisikoja on tutkittu maassamme afrikkalaisen sikaruton varalta jo vuodesta 2010 alkaen. Näytteitä kuolleista tai metsästetyistä villisioista saatiin vuonna 2024 hieman enemmän kuin edellisenä vuonna, yhteensä 984 (2023 921 näytettä, 2022 912 näytettä, 2021 1 215 näytettä ja 2020 937 näytettä). Tutkituista eläimistä 30 oli kuolleena löydettyjä, kolarieläimiä tai sairaana lopetettuja ja 954 metsästettyjä villisikoja. Kuolleita villisikoja tutkittiin enemmän kuin edellisinä vuosina (24 kpl 2023 ja 14 kpl 2022). Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuottaman arvion mukaan villisikakannan koko oli noin 2453 yksilöä tammikuussa 2025 (2 011 yksilöä tammikuussa 2024, 2 556 yksilöä tammikuussa 2023 ja 3 100 yksilöä tammikuussa 2022), arvio viittaisi villisikakannan jälleen kasvavan muutamana vuoden pieneenemisen jälkeen. Suomen Riistakeskuksen mukaan vuonna 2024 metsästettiin 1037 villisikaa (2023 984 kpl, 2022 1 066 kpl, 2021 1 443 kpl, 2020 1 195 kpl ja 2019 863 kpl). Villisikakantaa metsästetään voimakkaasti ja näytteitä saadaan Ruokavirastoon erittäin korkeasta osuudesta metsästettyjä villisikoja, 92 % vuonna 2024 (91,2 % vuonna 2023, 84 % vuonna 2022, 83 % vuonna 2021, 78 % vuonna 2020). Ruokavirasto jatkoi palkkioiden maksua villisikanäytteiden lähettämisestä ja kuolleista villisioista ilmoittamisesta. Luonnonvaraisten villisikojen lisäksi afrikkalaisen sikaruton seurantaa tehdään jatkuvasti myös kotieläiminä pidettävistä sioista, mukaan lukien tarhatut villisiat.

Afrikkalaisen sikaruton lisäksi luonnonvaraisten villisikojen näytteet tutkittiin klassisen sikaruton ja Aujeszky-taudin (AD) varalta. Yhden metsästetyn villisian verinäytteistä todettiin AD-vasta-aineita, mutta AD-viruksen genomia ei kuitenkaan löytynyt kyseisen sian elimistä. Eläin oli metsästetty Itä-Suomen alueelta. Yksittäisiä AD-vasta-ainelöydöksiä on todettu villisikojen näytteistä viime vuosien aikana, mutta AD-virusta ole koskaan todettu.

Sikojen ulkonapitokiellon valvonta

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimena, taudin leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä, on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja ulkonapidosta tehdään etukäteen ilmoitus kunnaneläinlääkärille. Sikojen ulkonapitokiellon valvonnan ohjaus ja toimeenpano vaativat myös vuonna 2024 resursseja sekä aluehallintovirastoilta että kunnan virkaeläinlääkäreiltä. Vuonna 2024 sikojen ulkonapitokiellon valvomiseksi aluehallintovirastot raportoivat tehdyn kolme tarkastuskäyntiä. Vaatimuksenvastaisuuksia esiintyi kolmessa valvontakohteessa ja kaikkiin niihin kohdistettiin hallinnollisia toimia.

Raivotautiseuranta

Raivotaudin eli rabieksen torjunta jatkui edellisvuosien tapaan. Raivotaudin tulo luonnonvaraisten pienpetojen mukana Suomeen pyritään estämään maastoon levitettävillä syöttirokotteilla. Vuonna 2024 syöttirokotteet (180 000 rokotetta) levitettiin maan itärajalle lentolevityksenä syys-lokakuussa. Raivotaudin esiintymistä ja syöttirokotteiden kulutusta seurataan jatkuvasti metsästettyjä ja kuolleena löytyneitä petoeläimiä tutkimalla. Näytteitä kerätään pääasiassa Kaakkois-Suomesta ja Pohjois-Karjalasta, minne syöttirokotteita levitetään. Metsästäjien apu eläinnäytteiden keräämisessä on ratkaisevan tärkeää tautiseurannalle. Ruokaviraston tavoitteena oli saada 360 eläinnäytettä raivotautisyöttirokotusalueelta ja vuonna 2024 päästiin tavoitteeseen. Kettuja ja supikoiria saatiin yhteensä 406, joista 391 eläimestä saatiin aivonäyte rabiestutkimukseen ja 259:sta verinäyte rokotusten onnistumisen seurantaan. Rokotuksen aikaansaamia vasta-aineita todettiin 39 %:lla tutkituista eläimistä. Rokotteissa olevaa merkkiainetta, tetrasykliiniä, todettiin 79 %:lla leukaluunäytteessä (379 näytettä tutkittiin). Raivotautiseurantaan saatiin koko maasta yhteensä 490 luonnonvaraista eläintä. Näistä suurin osa oli supikoiria (333 kpl) ja kettuja (69 kpl). Yhtään raivotautitapausta ei todettu. Raivotaudin varalta tutkittiin lisäksi 25 lepakkoa.

Hirvieläinten näivetystaudin seuranta

Hirvieläinten näivetystauti (*Chronic Wasting Disease*, CWD) löydettiin ensimmäistä kertaa Euroopassa norjalaisista tunturipeuroista vuonna 2016. Taudin levinneisyyden kartoittamiseksi kuudessa EU-maassa aloitettiin kolmevuotinen seurantaohjelma. Suomessa ensimmäinen hirvieläinten TSE-tapaus todettiin vuonna 2018 Kuhmossa kuolleena löytyneestä hirvestä. Kyseessä ei ollut tyypillinen hirvieläimen näivetystauti, CWD, vaan sen epätyypillinen tautimuoto, jota on tavattu vanhoilla hirvillä myös Norjassa ja Ruotsissa. Toinen sporadinen CWD tapaus hirvellä todettiin Laukaalla lokakuussa 2020 ja kolmas Kyyjärvellä marraskuussa 2022. EU-seurantaohjelman loputtua seuranta on jatkettu kansallisena seurantana, jossa näytteenotto kohdennetaan yli 12 kk ikäisiin, itsestään kuolleisiin, sairaisiin tai nääntyneisiin hirvieläimiin. Vuonna 2024 tutkittiin yhteensä 94 hirvieläintä TSE-tautien varalta.

Vesiviljelypitopaikkojen valvonta ja eläintautiseuranta

Vesiviljelyeläinten pitopaikat tulee, yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta, ilmoittaa vesiviljelyrekisteriin tai niille tulee hakea Ruokaviraston (Ahvenanmaalla maakuntahallituksen) hyväksyntä. Virallista valvontaa ja vesieläinten tautitilanteen säännöllistä riskiperusteista seurantaa tehdään hyväksynnän saaneissa pitopaikoissa. Passiivinen eläintautiseuranta koskee kaikkia vesiviljelyeläimiä. Osa sisävesialueen lohikaloja pitävistä pitopaikoista kuuluu lisäksi vapaaehtoiseen BKD-taudin terveysvalvontaan, johon sisältyy tarkastuksia ja näytteenottoja. Näiden jatkuvien seurantojen lisäksi vuonna 2024 tehtiin tarkastuksia ja näytteenottoja liittyen IHN-taudin hävittämishjelmaan Ahvenanmaalla.

Vesiviljelyeläinten pitopaikoissa tehtiin vuonna 2024 172 riskiperusteista valvonta- ja eläintautiseurantakäyntiä (vuonna 2023 152, 2022 118, ja 2021 177 käyntiä). Suunnitelluista tarkastuksista tehtiin 75 % ja toteuma oli edellisvuotta vastaava. Vuonna 2023 onnistumisprosentti oli 74 %, 2022 46 % ja vuonna 2021 62 %. Tarkastusten toteutumisessa on merkittäviä alueellisia eroja ja vaihtelua vuosien välillä. Lapissa (93 %), Pohjois-Suomessa (95 %), Itä-Suomessa (100 %) sekä Länsi- ja Sisä-Suomessa (85 %) tarkastustavoite saavutettiin kohtalaisen hyvin. Lounais-Suomessa (52 %) ja Etelä-Suomessa (42 %) riskiperusteinen valvontatavoite toteuma oli heikohko. Aluehallintovirastojen raporteissa syiksi puuttuville tarkastuskäynneille ilmoitettiin resurssipula ja epäselvyydet työnjaossa. On myös mahdollista, ettei kaikista tarkastuskäynneistä saatu tietoa aluehallintovirastoon.

Ahvenanmaalla vuonna 2022 todetun IHN-taudin vuoksi perustetulla rajoitusvyöhykkeillä toteutetaan virallisen hävittämishjelman mukaista seurantaa, tutkimuksissa ei todettu IHN-virusta. Vapaaseen asemaan palauttamiseen tähtäävän ohjelman mukaisia tarkastuksia jatketaan vielä vuonna 2025. Vuonna 2021 todetun IHN -epidemian vuoksi menetetty vapaa asema Ahvenanmaan koillisosissa saatiin palautettua vuonna 2024. Vesiviljelypitopaikkojen riskiperusteinen valvonta ja eläintautiseuranta yhdistettiin Ahvenanmaalla IHN-taudin hävittämishjelmiin kuuluvaan valvontaan. Vuonna 2024 tehtiin yhteensä 45 tarkastuskäyntiä. Kalanviljelyn valvonta vie Ahvenanmaalla merkittävän määrän resursseja, koska alueella tuotetaan lähes puolet Suomen ruokalalasta. Valvonta onnistui hyvin (98 %).

BKD-terveysvalvonnan tarkastuskäyntejä tehtiin vuonna 2024 95 (vuonna 2023 67, 2022 67, ja 2021 108 käyntiä). Tarkastuksia on mahdollisuuksien mukaan yhdistetty samoille käyntikerroille riskiperusteisen valvonnan ja eläintautien seurannan tarkastusten kanssa. Kokonaisuudessaan BKD -terveysvalvonta toteutui vuonna 2024 paremmin kuin edellisenä vuonna; 84 % suunnitelluista tarkastuksista saatiin tehtyä. Vuonna 2023 onnistumisprosentti oli 66, 2022 50 ja vuonna 2021 64 %. Myös BKD-taudin valvonnan osalta alueellinen ja vuosien välinen vaihtelu on suurta. Valvonta onnistui 2024 hyvin Pohjois-Suomen (96 %) Länsi- ja Sisä-Suomen (100 %) sekä Itä-Suomen (94 %) alueella. Etelä-Suomen alueella saatiin tehdyksi 60 % tarkastuksista ja Lapissa toteutui 50 % valvonnasta. Vastuu BKD-valvonnan toteutumisesta on toimijoilla, mutta läänineläinlääkärien tulee laskea terveyslukitusta, jos valvonta ei toteudu terveysvalvonnan ehtojen mukaisesti.

Mehiläistautien seuranta

Mehiläistautien osalta esikotelomätää (*Paenibacillus larvae*) seurataan passiivisella seurannalla lähinnä tarhaajien lähettämien omavalvontanäytteiden perusteella. Esikotelomätää on paljon Länsi- ja Etelä-Suomessa, mutta Itä-Suomessa ja maan pohjoisosissa vain satunnaisesti.

Vuonna 2024 esikotelomätätutkimukseen lähetettiin 955 näytettä 181 tarhaajalta. Vuoden 2024 näytteistä 6,7 %:ssa (tarhaajista 7,7 %:lla) todettiin *P. larvae*. Kliinistä esikotelomätää ei todettu. Aiempiin vuosiin verrattuna positiivisten näytteiden osuus on pysynyt matalana. Näytteistä on vuosina 2014–2023 ollut positiivisia 3–11 %. Ahvenanmaalla on riskiperusteinen seurantaohjelma *Varroa destructor* -punkista vapaan aseman säilyttämiseksi. Vuonna 2024 Ahvenanmaan 56 tarhalla tutkituissa 263 näytteessä ei todettu varroapunkki. Vuonna 2021

todettujen varroartartuntojen vuoksi perustetulla rajoitusvyöhykkeellä Brändön kunnassa ei tällä hetkellä ole lainkaan mehiläispesä ja varroasta vapaa asema pyritään palauttamaan koko Ahvenanmaan alueelle.

Turkiseläinten lintuinfluenssa- ja SARS-CoV-2- seuranta ja tarhojen tautisuojausvalvonta

Vuoden 2024 lintuinfluenssaseurannassa jokaisen turkistarhan piti lähettää Ruokavirastoon näytteeksi kolme itsestään kuollutta tai sairaana lopetettua turkiseläintä joka kolmas viikko kesäkuun alusta syyskuun loppuun. Näytemäärä jäi kuitenkin toivottua selvästi pienemmäksi. Lintuinfluenssaseurantanäytteitä tutkittiin 261 tarhalta yhteensä 2 740. Tarhoilla ei todettu lintuinfluenssatartuntaa.

Vuonna 2024 turkiseläinten koronaseuranta oli passiivista seuranta, jossa tarhalta otetaan näytteitä, jos seurantaan kuuluvilla turkiseläimillä (minkit, soopelit ja supikoirat) havaitaan epätavallista kuolleisuutta tai sairauden oireita tai avauskuvan perusteella on syytä epäillä koronaa. Vuonna 2024 tutkittiin 24 tarhalta yhteensä 117 koronaseurantanäytettä. Lisäksi sairaudensyyn selvityksen vuoksi tutkittiin koronan varalta 17 tarhakettua 3 turkistarhalta. Yhdelläkään tarhalla ei todettu koronartartuntaa (SARS-CoV-2).

Vuonna 2024 voimaan tulleen maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (14/2024) tautisuojausvaatimusten noudattamisen valvomiseksi kaikki turkistarhat piti tarkastaa virkaeläinlääkärin toimesta vuoden 2024 aikana. Tarkastettavia tarhoja oli yhteensä 264 ja näistä 261 tarkastettiin eli lähes kaikki tarkastukset toteutuivat. Puutteita todettiin n. 31 %:ssa tarkastuksista.

2.3

Keinollinen lisääminen

Eläinten keinolliseen lisäämiseen liittyviä valvontakäyntejä suunniteltiin vuodelle 2024 yhteensä 37, joista toteutui 30 käyntiä. Suunnitelman ulkopuolisia käyntejä toteutettiin lisäksi kaksi. Vaatimuksenvastaisuuksia esiintyi kahdessa valvontakohteessa ja kahteen kohdistettiin hallinnollisia toimia. Yhden aluehallintoviraston valvontakäyntejä ei ole raportoitu.

Yhteensä eläinten keinolliseen lisäämiseen liittyviä valvontakäyntejä tehtiin 32, joten valvontaa toteutettiin hieman suunniteltua vähemmän. Toteutuneita valvontakäyntejä oli hieman enemmän kuin edellisenä vuonna.

2.4

Eläinrokotteiden laadunvalvonta

Ruokavirasto toimii Suomessa eläinrokotteiden virallisena laadunvalvontalaboratoriona (OMCL, Official Medicines Control Laboratory). Ruokavirasto tarkastaa kaikkien maahantuotujen rokote-erien analyysidokumentaatiot ja vapauttaa kaikki Suomessa eläimille käyttävät rokote-erät myyntiin. Rokote-eriä tutkitaan satunnaisesti tai epäiltäessä esimerkiksi rokotteen turvallisuutta, tehoa tai laatua. Jos jokin toinen OMCL on jo sertifioinut rokote-erän, Suomi tunnustaa sertifioinnin. Muussa tapauksessa Ruokavirastolta pyydetään sertifiointia (ns. OBPR-menettely, Official Batch Protocol Review).

Vuonna 2024 Ruokavirastossa vapautettiin yhteensä 444 eläinrokote-erää, joista 200 rokote-erää sertifioitiin, 180 muussa OMCL:ssä tehtyä sertifikaattia tunnustettiin ja 64 erää vapautettiin kansallisesti. Kansallisesti on vapautettu erityisluvallisia valmisteita tai muita erityistapauksia.

Ruokavirasto tutki yhteensä 20 markkinoilla olevaa rokote-erää: 11 nautarokote-erää ja 9 siipikarjarokote-erää. Kaikki tutkitut rokote-erät täyttivät vaatimukset.

2.5 *Laboratoriot*

Luetteloitujen eläintautien varalta viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otettavat näytteet tulee tutkia kansallisessa vertailulaboratoriossa tai Ruokaviraston nimessä virallisessa eläinterveyslaboratoriossa. Vuonna 2024 nimettyjä virallisia eläinterveyslaboratorioita oli 11 (vuonna 2023 12 ja vuonna 2022 14). Kaikki nimetyt eläinterveyslaboratoriot tekivät salmonellatutkimuksia ja osa lisäksi trikiini- tai STEC-tutkimuksia. Kansallinen vertailulaboratorio Ruokavirasto toimi myös virallisena eläinterveyslaboratoriona.

Muita kuin viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin liittyviä näytteitä eläintautien (a–c-luokka, muut torjuttavat sekä valvottavat eläntaudit) varalta voidaan tutkia nimetyissä oma-valvontalaboratorioissa. Vuonna 2024 oma-valvontalaboratorioiden määrä pysyi ennallaan (4) ja niissä tutkittiin kansallisen valvontaohjelman näytteitä salmonellan varalta.

Muita kuin viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin liittyviä näytteitä eläintautien (d- tai e-luokka tai muut ilmoitettavat) varalta voidaan tutkia laboratoriossa, joka on tehnyt Ruokavirastoon ilmoituksen toiminnasta. Vuonna 2024 ilmoituksen tehneitä laboratorioita oli 11 (sisältää myös trikiinilaboratoriot) ja niissä oli valmius tutkia noin 30 muuksi ilmoitettavaksi eläntaudiksi luokiteltua tautia. Muita ilmoitettavia eläintauteja tutkittiin myös virallisissa eläinterveyslaboratorioissa (pääasiassa salmonella ja trikiini) sekä kansallisessa vertailulaboratoriossa.

A–c-luokan eläintautien ja muiden torjuttavien eläintautien aiheuttajamikrobien ja -loisten käsittely, sisämarkkinatuonti, säilytys ja tutkiminen edellyttää laboratoriolta Ruokaviraston lupaa. Vuonna 2024 lupa oli kolmella yliopistolaboratoriolla. Lisäksi taudinaiheuttajia saa käsitellä Ruokavirastossa ja THL:ssa.

Ruokavirasto auditoi virallisia eläinterveyslaboratorioita EU:n valvonta-asetuksen (2017/625) 39 artiklan mukaisesti sekä valvoo kaikkia nimettyjä, ilmoituksen tehneitä ja luvan saaneita laboratorioita eläntätilain 67 § mukaisesti. Vuonna 2024 muun muassa katselmoitiin yliopistolaboratorioille myönnettyt a-c-luokan tautien käsittelyä koskevat luvat ja niiden ajantasaisuus. Yksi lupa peruutettiin tarpeettomana. Valvonnassa ei todettu vakavia poikkeamia, mutta huomautuksia erityisesti lakisääteisten ilmoitusten jättämisestä ajallaan annettiin usealle laboratoriolle.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

Toimijoiden lainkuuliaisuutta mitataan kaiken eläintauteihin liittyvän valvonnan yhteydessä, esim. pakolliseen tai vapaaehtoiseen terveysvalvontaan tai sikojen ulkonapitokiellon valvontaan liittyvillä virkaeläinlääkärin käynneillä tehtyjen havaintojen kautta. Lisäksi eläintautiepäilyjen ja todettujen eläntautitapausten selvitystyöhön liittyy toimijan lainkuuliaisuuden arviointi.

3.1 *Todetut puutteet ja niiden yleisyys*

Eläinten terveyden ohjauksen ja valvonnan raportoitiin toteutuneen pääsääntöisesti suunnitelman mukaan, tosin eri valvontojen toteutumisessa oli vaihtelua, vaihtelua oli myös eri aluehallintovirastojen toimialueiden välillä. Ahvenanmaan tietoja oli vain rajatusti saatavilla.

Eläintautiepäilyt ja -tapaukset pyritään aina priorisoimaan, eikä eläinlääkärien toiminnassa niihin liittyen havaittu puutteita, yksittäisiä pieniä viiveitä lukuunottamatta. Useamman samanaikaisen eläintautiepäilyn tai -tapauksen tai epidemian hoito aiheuttaa kuitenkin resurssihaas-

teita ja saattaa kuormittaa yksittäisiä alueita merkittävästi. Erityisesti, jos alueella on jo lähtökohtaisesti (syystä tai toisesta) aliresursointia tai alueella on runsaasti sellaista eläintenpitoa, johon kohdistuu erityistä seurantaa. Riittävien resurssien varmistaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, sillä nopea ja tehokas toiminta edesauttaa merkittävästi hyvän eläintautitilanteen säilymistä, ja jos eläintautia todetaan, taudin hävittämistä sekä normaalitilanteeseen palaamista.

Valvonnassa ei havaittu toimijoiden laiminlyöntejä eläintautien ilmoittamisessa. Terveysvalvontaan liittyvä viranomaisvalvonta toteutui vaihtelevasti tai kohtalaisesti, resurssien vähyys heikensi tarkastusten toteutumista tai tietojen kokoamista joillakin alueilla.

3.2 Puutteiden analyysi

Säännöstenvastaisuuksien voidaan katsoa olevan yksittäisiä eivätkä ne ole vaarantaneet Suomen yleisellä tasolla hyvää koti- ja tuotantoeläinten eläintautitilannetta tai aiheuttaneet vaaraa ihmisille.

Valvonnan toteumassa oli runsaasti alueellisia eroja, valvonnan heikompi toteutuminen johtui yleisimmin resurssivajeesta. Työmäärää kasvattivat eläintautiepidemiat (turkiseläinten lintuinfluenssaepidemian pitopaikkojen saneeraustyö jatkui vielä vuonna 2024), yksittäiset eläintautitapaukset sekä alueelle painottuneet uudet työtehtävät (turkiseläinten lintuinfluenssa-seuranta ja turkistarhojen tautisuojausvalvonta). Henkilöstön vaihtuvuus sekä esim. epäselvyydet valvontayksikön työnjaossa, vakituisten ollessa virkavapailla tai irtisanoutuessa, ovat vaikuttaneet resursseja vähentävästi tai niiden käyttöä heikentäen. Ruokaviraston tai aluehallintoviraston suoran ohjauksen on havaittu parantaneen valvonnan toteutumista. Resurssivaje on vähentänyt suoraa ohjausta (esim. tarkastuskertomusten tai raporttien pyytäminen erikseen tai puuttuvista tarkastuksista muistuttaminen vuoden aikana) ja todennäköisesti heikentänyt valvonnan toteutumista. Eläinten terveyden valvonnan arvioitiin resurssivajeesta huolimatta toteutuneen kokonaisuudessaan ihan hyvin, ja vaje on realisoitunut pääsääntöisesti muilla valvonta-alueilla. Toisaalta valvonnan toteumasta ei välttämättä saada kattavaa tietoa, sillä resurssipula vaikuttaa myös tietojen saamiseen, tarkastuskertomuksia ja raportteja ei ehditä tehdä tai toimittaa ketjussa eteenpäin. Resurssipula vaikuttaa todennäköisesti kielteisesti myös valvonnan raporttien analyysiin, joten raporteista saatava tieto ja puutteiden analyysi voi jäädä vaillinaiseksi.

Puutteiden esiintyminen

Puutteita esiintyi aiempien vuosien tapaan yksittäisinä, eikä niiden määrässä ole havaittu merkittäviä muutoksia. Puutteita esiintyi jokaisen aluehallintoviraston alueella. Esimerkkinä siipikarjan pakollisessa salmonellavalvonnassa havaitut puutteet; toimijan laiminlyönti ilmoittaa saapunut siipikarjaparvi valvovalle eläinlääkärille tai puutteet ja viiveet näytteenotossa.

Eläintautiepäilyihin ja -tapauksiin liittyvien rikkomusten pienen määrän selittää osaltaan eläin-terveysviranomaisen toimijoihin kohdistama suora ohjaus ja neuvonta, sekä osaltaan tehokas valvonta eläintautitapauksissa. Suomen yleisesti hyvä eläintautitilanne toisaalta vähentää tautipainetta tuotantotiloilla, mutta toisaalta voi saada toimijat aliarvioimaan puutteisiin liittyviä riskejä.

Puutteista aiheutuvat riskit

Säännöstenvastaisuuksista ei aiheutunut yleistä vaaraa tai laajaa riskiä ihmisten tai eläinten terveydelle, sillä kyseessä olivat lähinnä yksittäiseen yhteen tilaan tai toimijaan liittyvät vähäiset puutteet ja esimerkiksi siipikarjan salmonellavalvonnassa puutteita vaikutti esiintyvän eniten pienimuotoisilla toimijoilla.

Havaittujen eläintautitapausten ei todettu johtuneen tuotantotiloilla tapahtuneista säännöstenvastaisuuksista. Eläintautiepäilyt ja -tapaukset hoidettiin tehokkaasti, mikä osaltaan esti eläintauteihin liittyvien riskien toteutumisen.

Puutteiden syyt

Toimijoilla havaittujen säännöstenvastaisuuksien arvioitiin johtuvan yleisimmin yksittäisten toimijoiden tietämättömyydestä ja ammattitaidon puutteesta, sillä puutteita havaittiin erityisesti pienimuotoisilla toimijoilla. Toimijoita koskevan lainsäädännön todettiin kokonaisuudessaan muuttuneen mutkikkaammiksi ja vaikeasti tulkittavaksi. Toimijoihin todettiin kohdistuvan entistä enemmän lainsäädännön velvoitteita, mikä lisää todennäköisyyttä, että joitakin vaatimuksia ei muisteta, ymmärretä tai muusta syystä rikotaan. Vaikka lainsäädännöstä ja sen muutoksista tiedotetaan toimijoita, heidän on osin vaikea hallita kaikkia toimintaansa koskevia vaatimuksia.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Aluehallintovirastojen raporttien mukaan valvontayksiköihin tehtiin 3 arviointi- ja ohjauskäyntiä, käyntien kokonaismäärä ei kuitenkaan ole tiedossa, sillä kaikkien AVlen tietoja ei ole saatavilla. Ruokavirastosta ei tehty eläinten terveyden valvonnan arviointi- ja ohjauskäyntejä.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Ruokavirasto järjesti aluehallintovirastojen läänineläinlääkäreille koulutusta kahtena koulutuspäivänä vuoden aikana, koulutuksissa käsiteltiin ajankohtaisia eläintauteihin ja eläintautilainsäädäntöön liittyviä asioita. Ruokavirasto järjesti vuosittaisen valmiuspäivän valmiuseläinlääkärien ja läänineläinlääkärien kouluttamiseksi. Ruokaviraston Ajankohtaista eläinten terveydestä ja lääkitsemisestä – teemapäivää ei järjestetty vuonna 2024. Eläinlääketieteen opiskelijoita 5. ja 6. vuosikurssilla koulutettiin eläintautilainsäädännön ja eläintautivalvonnan tuntemuksen varmistamiseksi. Lisäksi Ruokaviraston asiantuntijat osallistuivat kouluttajina muiden tahojen järjestämiin koulutuksiin.

Ruokavirastossa jouduttiin tekemään tapauskohtaisia arvioita, onko viraston säästöistä johtuvan resurssivajeen takia mahdollisuutta toimia kouluttajana muissa kuin aivan välttämättömissä koulutuksissa. Kouluttaminen olikin tästä syystä johtuen aiempia vuosia vähäisempää.

Aluehallintovirastot kouluttivat kunnaneläinlääkäreitä eläinten terveyteen liittyen yhteensä 11,5 päivänä. Arviointi- ja ohjauskäyntejä tehtiin valvontayksiköihin yhteensä kolme. Arviointi- ja ohjauskäynneillä tehtyjä havaintoja hyödynnettiin koulutuksen suuntaamisessa ja sisällössä. Aluehallintovirastot raportoivat pitäneensä yhteensä 16 luentoa toimijoille liittyen eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Tiedot perustuvat aluehallintovirastot raporteihin, luvuissa on kuitenkin puutteita, eikä kaikkien AVlen tietoja saatu tämän kokoomaraportin määräjän puitteissa.

Uusia ja päivitettyjä päätöspohjia, ohjeita ja lomakkeita valmisteltiin Ruokavirastossa, mutta viraston säästötoimet ja turkistarhoiden lintuinfluenssaseurannan suunnittelu sekä tautisuojausvalvonnan ohjaus ja vaikuttivat resursseihin, kaikkea suunnitelluista tehtävistä ei saatu toteutettua.

Toimijoiden ja kansalaisten säädösten tuntemusta ja tietämystä eläintaudeista pyrittiin varmistamaan myös tuottajakirjeillä, lehtiartikkeleilla, kotisivujen ja muulla verkkoviestinnällä, sidosryhmätapaamisilla ja mm. esittelemällä asiaa eri messuilla.

Koulutus- ja tiedotustarve korostuu erityisesti vakavimpien eläintautien (afrikkalainen sikarutto, ASF, ja korkeapatogeeninen lintuinfluenssa, HPAI) torjunnassa. ASF:n ehkäisy- ja valvontatoimenpiteisiin liittyvä kohdennettu tiedotuskampanja jatkui Suomessa. Vuonna 2011 tehty ja vuonna 2017 päivitetty riskiprofiili (Afrikkalaisen sikaruton mahdollisia maahantuloreittejä - riskiprofiili, Eviran julkaisuja 4/2011) afrikkalaisen sikaruton maahantuloreiteistä toimi myös vuonna 2024 ohjenuorana viestinnälle. Merkittävä rooli taudin leviämässä ovat ihmisten tautimaista mukanaan tuomat sian- ja villisianlihaelintarvikkeet ja matkaeväiden tähteet niiden mahdollisesti joutuessa villisikojen tai kotisikojen saataville. Suomessa on jo vuosia panostettu ASF:n torjuntaan tähtäävään matkustajaviestintään ja viestintään ulkomailta saapuville rahtiliikenteen kuljettajille. Elintarvikkeiden tuonnin rajoituksista kertovia informaatiokylttejä on itärajan raja-asemilla ja Helsinki-Vantaan lentoasemalla, tietoa jaetaan myös Helsingin matkustajaliikennesatamissa ja Vuosaaren rahtiliikennesatamassa. Yhteensä 83 afrikkalaisesta sikarutosta varoittavaa kylttiä on pystytetty liikenneasemien raskaanliikenteen pysäköintialueille sekä pääteiden levähdysalueille.

Viikolla 6 Ylen yleishyödyllisenä tietoiskuna näytettiin Ruokaviraston ASF-videota, video näkyi Ylen TV1 ja Yle Fem -kanavilla. Tietoiskusta sometettiin ja se nostettiin myös viraston verkkosivuille ajankohtaisuutiseksi. Maksullista tiedottamista toteutettiin mm. banneri- ja printtimainontana tärkeimpien kohderyhmien käyttämissä medioissa. Myös Ruokaviraston omat somekanavat viestivät afrikkalaisesta sikarutosta säännöllisesti. Ruokaviraston esitemateriaaleja afrikkalaisen sikaruton torjunnasta jaettiin Erämessuilla, Farmari -maatalousnäyttelyssä, Maatalouskonemessuilla ja Eläinlääkäripäivillä.

Afrikkalaisen sikaruton torjunnan tunnistettuja kehittämiskohteita pyrittiin edistämään vuonna 2024. Ruokaviraston laatima ohje ”Teurastamoiden valmiussuunnitelman laatiminen a-luokan eläintautien varalle” sekä ”Toimintasuunnitelma afrikkalaisen sikaruton (ASF) hävittämiseksi luonnonvaraisista villisioista” julkaistiin Ruokaviraston verkkosivuilla kesäkuussa. Yhteistyötä tehtiin aktiivisesti sidosryhmien, kuten ETT:n, MTK:n, ETL:n, Lihakeskusliiton, PTY:n, isojen lihatalojen ja Sikayrittäjät ry:n kanssa. Ruokavirasto osallistui Suomen Sikayrittäjät ry:n Seinäjoella pidetyn ASF-valmiusharjoituksen suunnitteluun ja itse harjoituksen ohjaamiseen. Sikojenpitäjien lisäksi myös metsästäjät ovat tärkeä yhteistyökumppani afrikkalaisen sikaruton ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa, yhteistyötä tehtiin aiempien vuosien tapaan mm. Riistakeskuksen ja Suomen Metsästäjäliiton kanssa.

Metsästettyjen luonnonvaraisten villisikojen afrikkalaisen sikaruton seuranta jatkui vuonna 2024, ja näytteenottoa ja näytteiden lähettämistä varten Ruokavirastosta toimitettiin tarvikkeita metsästäjille ja metsästysseuroille. Ruokavirasto jatkoi palkkioiden maksua villisikänäytteiden lähettämisestä ja kuolleista villisioista ilmoittamisesta.

Elintarvikevalvontaviranomaisia, läänineläinlääkäreitä, valmiuseläinlääkäreitä ja muita eläinlääkäreitä koulutettiin erilaisissa koulutustilaisuuksissa ASF-riskistä ja kerrottiin taudin epidemiologisesta tilanteesta maailmalla.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Aluehallintovirastot pyrkivät varmistamaan korjaavien toimenpiteiden toteutumisen neuvomalla ja ohjaamalla kunnallisia valvontaviranomaisia puhelimitse, sähköpostein ja ohjauksin. Kunnan valvontaviranomaiset ovat antaneet toimijoille kirjallisia huomautuksia, esimerkiksi jos ovat havainneet laiminlyöntejä siipikarjan salmonellavalvonnan parvi-ilmoitusten tekemisissä. Toimijoiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen perustuu valvontaviranomaisen antaman päätöksen noudattamisen valvontaan, esimerkiksi uusintatarkastuksin. Kunnan- tai läänineläinlääkäri voi tehdä vakavista tai toistuvista säädösten rikkomisista tutkintapyyntöä poliisille. Vuoden 2022 alusta on ollut mahdollista käyttää

hallinnollisena pakkokeinona eläintautivalvonnan seuraamusmaksua, ja sitä raportoitiin vuonna 2024 käytetyn kuusi kertaa.

5.3 *Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet*

Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen järjestämissä koulutuksissa käsiteltiin ajankohtaisia ja toimenpiteitä vaativia eläintautien vastustamiseen liittyviä kysymyksiä sekä eläintautilainsäädännön toimeenpanoa. Havaittuihin puutteisiin, esimerkiksi eläintautien ilmoittamisessa tai terveysvalvonnan toteutumisessa, on pyritty puuttumaan viipymättä Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen tekemällä suoralla ohjauksella.

6 VALVONNAN RESURSSIT

Aluehallintovirastot raportoivat käytössä olevat resurssit yhteisesti kaiken eläinten terveyden valvonnan osalta. Lukuihin sisältyy siten esimerkiksi sisämarkkinasiirtojen valvontaa ja sen ohjausta, mahdollisesti osittain sivutuotevalvontaa sekä eläinlääkintähuollon valvontaa ja valvonnan ohjausta tekevien henkilöiden työpanosta, varsinaisen eläinten terveyden valvonnan lisäksi. Aluehallintovirastojen eläinten terveyden valvonnan resurssit vuonna 2024 olivat 10,8 htv, luvusta puuttuvat LSAVIN tiedot, joten todellinen resurssi on todennäköisesti lähellä edellistä vuotta. Vuonna 2023 toteutuneet resurssit olivat 12,5 htv, vuonna 2022 resurssia oli 11 htv, vuonna 2021 11,5 htv ja vuonna 2020 13,6 htv. Aluehallintovirastojen tehtävien katsotaan ”rauhanaikana” hoituvan, mutta perusresursseissa ei ole huomioitu mahdollisia eläintautiepidemioita ja niiden vaatimaa työpanosta. Turkistarhojen lintuinfluenssaepidemian tehtävien hoitamiseksi LSSAVIn rekrytoitiin vuonna 2023 kaksi määräaikaista läänineläinlääkäreitä, määräaikaisuus jatkui vuoden 2024. Myös useampi lainsäädännöllä vastustettavan eläintaudin tapaus samalla alueella tai muut uudet tehtävät (esimerkiksi uusi eläintautiseuranta tai -valvonta ja niiden ohjaus) vaatisi lisää resursseja.

Valvonnan katsotaan yleisesti ottaen tehostuneen kunnallisten valvontaeläinlääkäreiden toiminnan myötä ja riskien hallinta on sitä kautta parantunut. Valvontaeläinlääkäreiden kuormittuminen ja vaihtuminen sekä haasteet sijaisten rekrytoinnissa ovat kuitenkin edelleen ongelmia tietyillä alueilla.

Eläinten terveyden valvonnan resurssit valvontayksiköissä koko maassa olivat yhteensä 14.89 htv. Aluehallintovirastoittain eriteltyinä: ESAVI 4,55 htv, ISAVI 1,35 htv, LAAVI 0,3 htv, LSAVI 2,92 htv, LSSAVI 3,22 htv ja PSAVI 2,55 htv. Luku on lintuinfluenssaepidemian jälkeen palannut lähemmäs aiempia vuosia; resurssit vuonna 2023 19,71 htv, vuonna 2022 15,48 htv, vuonna 2021 15,54 htv ja vuonna 2020 15,89 htv.

Valtuutettuja mehiläistautitarkastajia käytettiin lähes saman verran kuin edellisenä vuonna. Valtuutettuja tarkastajia käytettiin vuonna 2024 neljän pitopaikan tarkastukseen, kaikki tarkastukset teki yksi tarkastaja ja kuhunkin pitopaikkaan tehtiin yksi käynti. Myös vuonna 2023 käytettiin yhtä valtuutettua tarkastajaa, joka teki kolme tarkastusta yhden tarhaajan pitopaikkaan. Vuonna 2022 käytettiin neljää valtuutettua tarkastajaa, joka tekivät tarkastuksia 12 tarhaajan pitopaikoissa.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Vuoden 2026 alusta toteutuu aluehallintovirastojen ympäristöterveydenhuollon tehtävien (n. 60 htv), ml. eläinten terveyden valvontaa koskevat tehtävät, siirtyminen Ruokavirastoon. Siirron tarkoituksena on poistaa päällekkäisyyksiä, samalla se tuo uusia alueellisia tehtäviä Ruokavirastolle. Siirto muuttaa eläinterveysviranomaisen toimintaa ja ohjausta ja tuo mah-

dollisuuden uusien tehokkaampien toimintatapojen kehittämiseksi. On kuitenkin varmistettava alueellisen osaamisen säilyminen ja tehtävien hoito myös siirtymän aikana. Tehtävien siirron valmistelu tulee viemään resursseja sekä Ruokavirastossa että aluehallintovirastoissa vuonna 2025. Tämänkin jälkeen prosessien kehittäminen ja hiominen tulee vaatimaan aikaa ja resursseja. Siirron myötä lainsäädännön toimeenpanon ja eläintautien torjunnan ohjauksen prosessi muuttuu ja kaikki toimintaan liittyvä ohjeistus vaatii päivittämistä.

Eläintautiuhkiin varautuminen, ajankohtaisina erityisesti lintuinfluenssa, sinikielitauti ja afrikkalainen sikarutto, mutta myös muut eläintaudit, tulee jatkossakin vaatimaan valvontasektorin resursseja. Varautumisen kehittämistä jatketaan ajankohtaisten eläintautiuhkien, valmiusharjoitusten havaintojen ja suositusten pohjalta sekä eläintautiepidemioiden kokemusten perusteella, ympäristöterveydenhuollon tehtävien muutos huomioiden.

Riskiperusteisuutta erityisesti eläintautiseurannan kohdentamisessa ja valvonnan painopisteiden valinnassa on edelleen kehitettävä, ottaen huomioon tautitilanteen muutokset, lainsäädännön vaatimukset ja esim. eläintuotannon muutokset sekä muut tekijät, kuten luonnonvaraisten eläinten kannat sekä ilmaston lämpenemisen aiheuttamat uhat.

Eläinten terveyden (tautitapausten ja epidemian) hallinnan tietojärjestelmän (ELTE) käyttö etenee, järjestelmä tulee muuttamaan eläintauteihin liittyviä raportointi- ja tiedonhallintakäytäntöjä ja parantaa saatavilla olevan tiedon laatua. Vuonna 2024 ELTE:n käyttöä on edelleen pyritty vakiinnuttamaan osaksi normaalia toimintaa. Läänineläinlääkärien lisäksi myös kunnaneläinlääkärit voivat kirjata eläintautilain mukaiset toimenpiteet järjestelmään.